

فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر

سال ششم، شماره (۱۷)، تابستان ۱۳۹۱

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۲۲ تاریخ پذیرش: ۹۱/۳/۱۵

صص ۱۸۴ - ۱۶۵

نقش عوامل مؤثر بر پذیرش و به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در بین جوانان روستایی بر اساس نظریه نشر نوآوری راجرز

فرانک موسوی^۱، بهمن سعیدی پور^۲، مسلم رستمی^۳

چکیده

هدف از این پژوهش نقش عوامل مؤثر بر پذیرش و به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در بین جوانان روستایی منطقه اورامانات بر اساس نظریه نشر نوآوری راجرز است. چارچوب نظری مورد استفاده مبتنی بر پژوهش‌های پیشین داخلی و خارجی و ترکیبی از نظریه‌های جامعه‌شناختی و جامعه اطلاعاتی است. مدل تجربی برگرفته از آن شامل عوامل فردی، عوامل فرهنگی، عوامل اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی، منابع اطلاعاتی و عوامل یا ویژگی‌های مربوط به نوآوری، به عنوان متغیر مستقل و پذیرش و بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات به مثابه متغیر وابسته است. پژوهش به شیوه توصیفی - پیمایشی انجام گردید و

fz_90@yahoo.com

۱- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه

۲- استادیار دانشگاه پیام نور کرمانشاه

۳- کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی از دانشگاه آزاد واحد کرمانشاه

جامعه‌ی مورد مطالعه پژوهش جوانان روستایی ۳۵-۱۵ سال چهار شهرستان اورامانات (پاوه، جوانرود، روانسر و ثلاث باباجانی) به تعداد ۴۵۶۳۵ نفر می‌باشد که از بین آنها یک نمونه ۱۷۰ نفری از میان کسانی که از آی سی تی استفاده کرده و به عنوان کاربر شناخته می‌شوند انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی طبقه‌ای و از نوع متناسب است. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه آقای مصطفی از کیا و همکاران استفاده شده که روائی آن با نظر استادان راهنما و مشاور و دو تن از کارشناسان مربوطه و پس از انجام اصلاحات لازم مورد تأیید قرار گرفته و پایائی آن با استفاده از آزمون آلفای کراباخ ۸۵٪ محاسبه گردیده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار spss و با استفاده از روش‌های آمار استنباطی، همبستگی بین متغیرها، تحلیل واریانس، آزمون تی مستقل و آزمون خی دو اندازه گرفته شده‌اند. پس از آزمون فرضیه‌ها نتایج به دست آمده بیانگر آن است که: متغیرهای مفید بودن، سهولت استفاده و نوع شغل در میزان پذیرش آی سی تی تأثیر داشته و سازگاری آی سی تی و میزان تحصیلات در پذیرش آن تأثیر ندارند. همچنین بین متغیرهای میزان آموزش، بهره‌مندی از کانال‌های ارتباطی و بکارگیری آی سی تی رابطه معنی‌داری وجود داشته و بین متغیر پایگاه اقتصادی افراد و بکارگیری آی سی تی ارتباط معنی‌داری حاصل نشد.

واژه‌های کلیدی: فنآوری اطلاعات و ارتباطات، جوانان روستایی، نشر نوآوری، اورامانات، کانال‌های ارتباطی

مقدمه

امروزه اطلاعات به عنوان ابزاری قدرتمند جهت تثبیت موقعیت هر کشور و حتی هر فرد مطرح است و بر این اساس باید در اختیار عموم قرار گیرد "همانگونه که فنآوری‌هایی نظیر دستگاه چاپ، راه آهن و تلفن تأثیرات شگرفی را در زندگی ایجاد کردند و تصور ما از زمان و مکان را به هم زدند و به مدد آنها کالاها، انسان‌ها و اطلاعات به اقصی نقاط دنیا منتقل شدند، فنآوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی نیز اثراتی به مراتب بیشتر در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به بار آوردند. نرخ تغییرات در این فنآوری‌ها نیز به مراتب بیشتر از فنآوری‌های گذشته است" (از کیا و دیگران، ۱۳۸۸). از آنجایی که توجه به انسان در محور

مباحث توسعه پایدار قرار دارد و بخشی از جمعیت جهان در روستاها ساکن هستند به منظور تامین آسایش و فقرزدایی از جوامع، حفظ و پایداری روستاها از جمله اهداف توسعه روستایی در دهه‌های اخیر در نظر گرفته می‌شود، بنابراین به منظور نیل به پویایی و رفاه ساکنان باید حضور تکنولوژی‌های نوین در زندگی روستاییان را مورد بررسی قرار داد (فتحی و مطلق، ۱۳۸۹: ۵۹). به اعتقاد متفکران حوزه نوسازی روانی به خصوص راجرز و همکارانش مقابله و برخورد با امری نو دارای مکانیزمی است که متاثر از عوامل گوناگونی است. فنآوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی به عنوان ابزاری نو، هم کارکرد ارتباطی و هم کارکردهای دیگری از قبیل آموزشی، اطلاع رسانی و غیره دارند. با توجه به تبیین نظریه‌های نشر، این فنآوری‌ها می‌توانند تغییرات و واکنشهایی را در جامعه روستایی داشته باشد. همانگونه که ورود فنآوری‌هایی نظیر رادیو، تلویزیون و ادوات کشاورزی در این جامعه داشته است (از کیا و دیگران، ۱۳۸۸). راجرز با این هدف دست به مطالعه نشر نوآوری می‌زند که معتقد است، "اگر چه حقیقت دارد که ما بیش از هر زمان دیگری در عصر تغییر زندگی می‌کنیم اما ساختار نظام اجتماعی و ویژگی‌های فردی غالباً مانع نشر نوآوری‌ها می‌شود" (راجرز و شومیکر، ۱۳۷۹، ص ۳). به عقیده از کیا و همکاران فنآوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی با ورود به جامعه روستایی از دو جهت مسأله ساز می‌شوند: اول اینکه همانگونه که ادبیات پژوهشی این حوزه نشان می‌دهد، برخورد با امری نو، واکنش‌هایی دارد و نشر آن توسط مکانیزم‌هایی انجام می‌شود. دوم، برای بهره‌گیری از آخرین یافته‌های فنآورانه، به ویژه در جامعه شبکه‌ای که حول محور اطلاعات و ارتباطات می‌چرخد، شناخت فرایندها و مکانیزم‌های نشر در تسریع دسترسی به اهداف توسعه‌ای کمک می‌نماید. اهمیت و ضرورت مسأله نیز دقیقاً در همین نکته نهفته است که امروزه کشورهای پیشرفته و در حال توسعه در تکاپوی بسترسازی برای ورود هر چه تمام‌تر به جامعه شبکه‌ای هستند (از کیا و دیگران ۱۳۸۸). با توجه به این که نظریه خاصی در مورد موضوع فنآوری اطلاعات و ارتباطات روستایی وجود ندارد که بتوان مدل پژوهش و متغیرها را از آن استنتاج کرد، در این پژوهش با استفاده از دیدگاه‌های نظری جامعه‌شناختی و جامعه‌اطلاعاتی، چارچوب نظری زیر طراحی می‌شود. "نظریه اشاعه اورت راجرز"، که بر اساس این نظریه، برای اشاعه یک نوآوری (فنآوری اطلاعات و ارتباطات روستایی) و رسیدن به مرحله پذیرش

و بکارگیری آن، پنج مرحله آگاهی، انگیزش، تصمیم، اجرا و پذیرش باید توسط افراد (روستاییان) در طول یک دوره زمانی معین طی شود تا در نهایت منجر به اشاعه آن نوآوری شود. در این مقاله با تاکید بر نظریه ی نشر نوآوری راجرز در زمینه مکانیزم های منجر به تغییر، دو بعد از عوامل موثر در نشر نوآوری در منطقه اورامانات استان کرمانشاه مورد مطالعه قرار گرفته است. اولین بعد ویژگی پذیرندگان و یا کسانی است که در معرض ایده های نو (فناوری اطلاعاتی و ارتباطی) قرار می گیرند. دومین بعد نیز مربوط به ویژگی های خود فناوری به عنوان عامل موثر در نشر از قبیل مفید بودن، سهولت کاربرد، سازگاری و... است. هدف اساسی این است که مشخص شود آیا بین نوع شغل، میزان تحصیلات، آموزش روستاییان در زمینه رایانه و اینترنت، پایگاه اقتصادی افراد، بهره مندی از کانال های ارتباطی و بعلاوه ویژگی های خود فناوری با پذیرش و به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات رابطه معنی داری وجود دارد یا خیر. ضمناً در این مقاله منظور از فناوری اطلاعات و ارتباطات رایانه و اینترنت و کاربردهای مختلف آنها در نظر گرفته شده است.

ادبیات و پیشینه پژوهش:

اساسی ترین نظریه های مربوط به نشر و اشاعه یک نوآوری در بین اعضای یک نظام اجتماعی را نظریه پردازان اشاعه مطرح نموده اند. در بین نظریه پردازان اشاعه نیز مهمترین و برجسته ترین کارهای پژوهشی و نظری را بدون شک اورت راجرز و همکاران وی (۱۳۶۹) انجام داده اند. این نظریه اشاعه فرآیند اجتماعی نوآوری ها را اعم از ایده ها و شیوه های جدید، استفاده از وسایل و چگونگی دستیابی به آنها و نحوه گسترش آنها را در یک نظام اجتماعی بررسی می کند. نظریه اشاعه بیشتر به این توجه دارد که افراد چگونه نوآوری را می پذیرند یا طرد می کنند. به عقیده راجرز و همکاران از آن جا که در فرایند نشر، پیامها جدید هستند، همیشه برای گیرنده، درجه ای از خطر پذیری را به همراه دارند. بدین معنی که گیرنده در مورد نوآوری، در مقایسه با زمانی که پیامها بیانگر ایده های روزمره هستند، متفاوت عمل می کند. راجرز در تحلیل نشر نوآوری و یا اشاعه یک ایده تازه، عناصر عمده زیر را شناسایی کرد: (۱) نوآوری، که بوسیله (۲) کانال های ارتباطی ویژه ای، (۳) در بین نظام اجتماعی، (۴) به

مرور زمان ترویج می‌یابد. مطالعات متمرکز بر نوآوری از این امر حکایت دارد که میان گروه‌های پذیرنده نوآوری از نظر خصوصیات فردی، رفتار رسانه‌ای و موقعیت در ساختار اجتماعی، تفاوت‌های عمده‌ای وجود دارد. به‌طور نسبی، گروه‌های پذیرنده عمدتاً جوان هستند، موقعیت اجتماعی و وضعیت مالی بهتری دارند، دست‌اندرکار امور تخصصی بوده و به لحاظ توانمندی‌های ذهنی نسبت به دیرپذیرندگان قدرتمندترند. کسانی که نوآوری را زودتر پذیرفته‌اند؛ از جنبه ارتباطی، بیشتر از رسانه‌های جمعی و منابع اطلاعاتی جهانی استفاده می‌کرده‌اند. علاوه بر این، مناسبات اجتماعی کسانی که زودتر به نوآوری تن داده‌اند، جهانی‌تر از دیرپذیرندگان بوده و خصوصیت و قدرت رهبری فکری هم در آنها بالاتر از گروه دیرپذیرنده بوده است (شکر خواه، ۱۳۸۶: ۵۰). ویژگی‌هایی که نوآوری‌ها ممکن است داشته باشند در آهنگ پذیرش نوآوری موثر است. این ویژگی‌ها بطور کلی عبارتند از: مزیت نسبی، سازگاری، پیچیدگی، آزمون‌پذیری و قابلیت رویت (راجرز و شومیکر، ۱۳۷۹). راجرز معتقد است که نوآوری‌هایی که به وسیله دریافت کنندگان آن چنان تصور شوند که دارای امتیاز نسبی بیشتر، سازگاری بیشتر، عینیت بیشتر و پیچیدگی کمتر باشند، آسان‌تر و سریع‌تر از سایر نوآوری‌ها مورد قبول واقع می‌شوند. به عقیده لیونبرگر و گوین "یک نوآوری یا یک ایده جدید بایستی در مقایسه با پدیده و یا ایده رایج خصوصیات و شرایط بهتری داشته باشد تا از سوی افراد با پذیرش روبرو شود" (لیونبرگر و گوین، ۱۳۷۴: ۸).

از کیا و همکاران (۱۳۸۸) پژوهشی تحت عنوان "عوامل مؤثر بر نشر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در روستای قرن آباد استان گلستان" انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بین ویژگی‌های فناوری (مفید بودن، سهولت کاربرد و سازگاری) و پذیرش آن ارتباط معناداری وجود دارد. و هم چنین ارتباط تنگاتنگی بین ویژگی‌های مربوط به پذیرندگان نوآوری (جنسیت، تحصیلات، نوع شغل، سن، عضویت در شبکه‌های محلی، جهان شهری بودن) و پذیرش آن‌ها وجود دارد و فرضیه مربوط به نقش پایگاه اقتصادی و تأثیر آن در پذیرش نوآوری رد شده است و هیچ ارتباطی مشاهده نشده است. محسنی تبریزی (۱۳۷۷) عوامل مؤثر بر جلب مشارکت روستائیان در پروژه‌های توسعه پایدار روستائی شهرستان

گرمسار را در سن، میزان تحصیلات، وضعیت اجتماعی اقتصادی، عضویت در انجمن‌ها، سازمان‌ها، گروه‌ها و شورای محلی روستا و رضامندی شغلی روستائیان خلاصه می‌نماید.

جواد محمدقلی نیا و عصمت سالاری طبس (۱۳۸۸) در استان خراسان جنوبی پژوهشی تحت عنوان "عوامل مؤثر بر استفاده روستائیان از خدمات دفاتر آی سی تی روستایی" انجام دادند که یافته‌های حاصل از این پژوهش به این صورت بود که هر چه سطح سواد و معلومات روستائیان افزایش یابد و افراد مهارت‌های لازم جهت بهره‌گیری از خدمات را کسب کرده و میزان ارتباطات و تبادل اطلاعات آنها با سایر افراد روستا و با خارج از محیط روستا نیز بیشتر باشد و به کارکرد دفاتر اعتماد و اطمینان بیشتری داشته باشند، میزان شناخت و آگاهی شان از خدمات ارائه شده در دفاتر بیشتر می‌شود. اگروال و همکاران (۱۹۹۸) تحقیق جامعی را در زمینه پذیرش نوآوری‌های فناوری اطلاعات در دانشگاه ایالتی فلوریدا با تأکید بر ثبت نام اینترنتی دانشجویان در دانشگاه‌های بزرگ انجام دادند. در این پژوهش با الهام از نظریه راجرز و نظریه‌های دیگر، از متغیرهایی نظیر مفید بودن یا مزیت نسبی، سهولت استفاده، نگرش نسبت به فناوری، نوآوری فردی در آی تی، شرایط تسهیل‌گر و خودکفایی استفاده شده است. علاوه بر این، آنها با توسل به نظریه‌های مختلف فرضیه عمده‌ای را مطرح کردند: زودپذیران نسبت به دیرپذیران درباره آی تی، نگرش‌های مثبت دارند. زودپذیران نسبت به دیرپذیران کفایت و اعتماد به نفس بیشتری درباره استفاده از آی تی از خود نشان می‌دهند (به نقل از کیا و دیگران، ۱۳۸۸). در مطالعه دیگری تایلر و همکارانش (۲۰۰۳)، با مشخص کردن گروه‌های محروم از دسترسی به اینترنت در خانه به بررسی رابطه «داشتن رایانه و اتصال به اینترنت در خانه» با ویژگی‌های شخصی، جمعیت شناختی و اقتصادی - اجتماعی افراد پرداختند. نتایج نشان داد که افراد گروه‌های سنی جوان‌تر، با تحصیلات بالاتر، متأهل، دارای فرزند، مالک خانه، دارای درآمد بالاتر و شاغل، در مقایسه با افراد گروه‌های نقطه مقابل آنها، از دسترسی بیشتری به اینترنت در خانه برخوردار بودند (تایلر و همکاران، ۲۰۰۳، صص ۵۸۸-۵۷۳). چه اونگک (۲۰۰۲) در مقاله "پذیرش اینترنت در ماکائو" به بررسی خصوصیات کاربران و غیر کاربران اینترنت پرداخته و نتایج بررسی او نشان داده است که بیشتر کاربران اینترنت، در مقایسه با غیر کاربران، مذکر و نیز جوان‌ترند و از تحصیلات بالاتر و درآمد ماهیانه خانوادگی

بیشتری برخوردارند. متغیرهای میزان تحصیلات، جنسیت، درآمد، و میزان تجارب افراد از شاخص های مهم در پیش گویی استفاده آنها از اینترنت به شمار می روند اما متغیرهای " استفاده از رسانه های گروهی سنتی" و " میزان اهمیت اینترنت از نظر کاربر" پیشگویی کننده های معنی دار نبودند (چه اونگ، ۲۰۰۲: ۱۵-۱۱). با توجه به تأکیدات نظریه راجرز و پژوهش های انجام شده، مدل مفهومی و تجربی پژوهش حاضر به شکل زیر است: عوامل یا ویژگی های مربوط به آی سی تی از یک سو و عوامل یا ویژگیهای مربوط به پذیرندگان آی سی تی از سوی دیگر به منزله عوامل مؤثر بر پذیرش و بکارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در نظر گرفته می شوند. هر کدام از این عوامل با تعدادی متغیر مستقل سنجیده می شوند. متغیر وابسته شامل عناصر زیر است:

- ۱- مرحله آگاهی: فرد از وجود ایده جدید آگاه می شود، اما در مورد آن، اطلاع کافی در اختیار ندارد.
- ۲- مرحله علاقه: فرد به نوآوری علاقه و توجه پیدا می کند و در جستجوی کسب اطلاعات بیشتر است.
- ۳- مرحله ارزشیابی: فرد کاربرد ذهنی اثر ایده جدید را در موقعیت کنونی و آینده، ارزشیابی می کند و تصمیم می گیرد که ایده جدید را امتحان کند یا خیر.
- ۴- مرحله آزمون: فرد ایده جدید را در مقیاس کوچکی به کار می گیرد تا کاربرد آن را در شرایط خود تعیین کند.
- ۵- مرحله پذیرش: فرد ایده جدید را به طور مداوم و کامل مورد استفاده قرار می دهد. با توجه به مدل مفهومی و تجربی پژوهش، فرضیه های پژوهش به شرح زیر است.
 - ۱- مفید بودن آی سی تی در میزان پذیرش آن تأثیر دارد.
 - ۲- سهولت استفاده (ساده بودن) آی سی تی در میزان پذیرش آن تأثیر دارد.
 - ۳- سازگاری آی سی تی با شرایط کاربردی آن در محل مورد پذیرش تأثیر دارد.
 - ۴- بین میزان تحصیلات از لحاظ پذیرش آی سی تی تفاوت وجود دارد.
 - ۵- بین نوع شغل از لحاظ پذیرش آی سی تی تفاوت وجود دارد.
 - ۶- بین پایگاه اقتصادی افراد و به کارگیری آی سی تی رابطه معناداری وجود دارد.

۷- بین میزان آموزش روستائیان در زمینه رایانه و اینترنت و به کارگیری آی سی تی رابطه معناداری وجود دارد.

۸- بین میزان بهره مندی از کانال‌های ارتباطی (فردی و جمعی) و به کارگیری آی سی تی رابطه معناداری وجود دارد.

روش شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع مطالعات توصیفی که با روش پیمایشی به انجام رسیده است. ماهیت موضوع و گستردگی جامعه آماری مورد مطالعه، دو دلیل عمده ای بودند که سبب شدند این روش به عنوان روش پژوهش انتخاب شود. برای جمع آوری داده‌ها از پرسشنامه آقای مصطفی از کیا و همکاران استفاده شده است. علاوه بر پرسشنامه از مطالعات کتابخانه ای، روش مباحثه گروهی برای روستائیان و همچنین جستجو در سایت‌های اینترنتی برای جمع آوری داده‌ها استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار اس پی اس اس، و با استفاده از آمار توصیفی فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار و همچنین روش‌های آمار استنباطی، همبستگی بین متغیرها، تحلیل واریانس، آزمون خی دو و آزمون تی مستقل داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل گرفتند. جامعه مورد مطالعه پژوهش کلیه جوانان ۱۵-۳۵ سال چهار شهرستان اورامانات (پاوه، جوانرود، روانسر و ثلاث باباجانی) هستند که از آی سی تی استفاده کرده و به عنوان کاربر شناخته می‌شوند. آمار کل مربوط به تعداد جوانان روستائی بین ۱۵-۳۵ سال به تعداد ۴۵۶۳۵ فراهم شده و سپس با استفاده از فرمول کوکران تعداد کل نمونه پژوهش ۱۷۰ نفر تعیین شد. از آنجا که این شهرستان‌ها دارای جمعیت روستائی یکسانی نیستند، بنابراین برای اینکه زیر گروه‌ها با همان نسبتی که در جامعه وجود دارند، به عنوان نماینده جامعه در نمونه نیز حضور داشته باشند از روش نمونه گیری طبقه ای برای جمع آوری داده‌ها استفاده شده است. بدین منظور پرسشنامه‌ها به نسبت جمعیت روستائی هر شهرستان در بین روستائیان توزیع شده است. به علاوه در هر شهرستان در روستاهایی که دارای جمعیت کمتر از ۵۰۰ نفر بودند به صورت تصادفی ۲ پرسشنامه، در روستاهای دارای جمعیت بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر ۴ پرسشنامه، در روستاهای دارای جمعیت بین ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ نفر ۶ پرسشنامه و در روستاهای بیش از ۱۵۰۰

نفر ۸ پرسشنامه بین روستاییان توزیع شده است. به این ترتیب تعداد روستاهای نمونه در حدود ۴۰ روستا تعیین شد. در نهایت پس از جمع آوری پرسشنامه‌ها و بررسی آنها و به دلیل ناقص بودن و تکمیل نبودن بعضی از آنها تعداد ۱۶۷ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جدول اندازه نمونه در شهرستان‌های اورامانات

شهرستان‌ها	اندازه نمونه
پاوه	۴۸
جوانرود	۴۴
روانسر	۴۲
ثلاث و باباجانی	۳۶
جمع	۱۷۰

یافته‌های پژوهش

در این بخش یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌ها در دو قسمت آمار توصیفی و آمار استنباطی ارائه شده است.

یافته‌های توصیفی پژوهش

- میانگین سنی نمونه پژوهش ۲۲.۵ سال است. میانگین میزان درآمد خانوار در سال ۵.۵ میلیون تومان است. از ۱۶۷ نفر نمونه پژوهش، ۷۸ نفر (معادل ۴۶.۷ درصد) زن، و ۸۹ نفر (معادل ۵۳.۳ درصد) مرد بوده اند که نشان می‌دهد، بیشترین تعداد نمونه پژوهش را مردان تشکیل می‌دهند. از ۱۶۷ نفر نمونه پژوهش، ۷۱.۳ درصد مجرد بوده اند. از ۱۶۷ نفر نمونه پژوهش، ۳ نفر (معادل ۱.۸ درصد) دارای تحصیلات ابتدایی (کمترین)، ۳۹ نفر (معادل ۲۳.۴ درصد) دارای تحصیلات متوسطه، ۲۴ نفر (معادل ۱۴.۴ درصد) دارای مدرک کاردانی، ۱۰۱ نفر (معادل ۶۰.۵ درصد) دارای مدرک کارشناسی و بالاتر (بیشترین) بوده اند، بیشتر نمونه پژوهش دارای مدرک تحصیلی کارشناسی و بالاتر بوده‌اند. از ۱۶۷ نفر نمونه پژوهش، ۱۴۶ نفر

(معادل ۸۷.۴ درصد) دارای شغل یدی، ۲۱ نفر (معادل ۱۲.۶ درصد) دارای شغل فکری بوده‌اند، بیشتر نمونه پژوهش دارای شغل یدی بوده‌اند.

یافته‌های تحلیلی پژوهش

فرضیه ۱- مفید بودن آی سی تی در میزان پذیرش آن تأثیر دارد. مفید بودن آی سی تی در این پژوهش با ۸ مولفه پرسشنامه سنجیده شده است که میانگین آنها، میزان مفید بودن آی سی تی را بیان می‌کنند و نتایج آن در جدول ۱ ارائه شده است. جدول نشان می‌دهد که میانگین مفید بودن آی سی تی در بین جوانان روستائی ۴.۱۰۷۸ است که بیان می‌کند مفید بودن آی سی تی در بین جوانان روستائی در سطح بالائی است. پس مفید بودن آی سی تی در میزان پذیرش آن تأثیر دارد.

جدول ۱: توزیع میانگین مفید بودن آی سی تی

متغیرها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
مفید بودن آی سی تی	۱۶۷	۳.۰۰	۵.۰۰	۴.۱۰۷۸	۰.۴۵۳۱۸

فرضیه ۲- پیچیدگی یا سهولت کاربرد آی سی تی در میزان پذیرش آن تأثیر دارد. سهولت استفاده (ساده بودن) آی سی تی در این پژوهش با ۴ مولفه پرسشنامه سنجیده شده است که میانگین ۴ مولفه، میزان ساده بودن آی سی تی را بیان می‌کنند و نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است. جدول نشان می‌دهد که میانگین ساده بودن آی سی تی در بین جوانان روستائی ۳.۱۸۲۶ است که بیان می‌کند ساده بودن آی سی تی در بین جوانان روستائی در سطح متوسط به بالا است. پس پیچیدگی یا سهولت کاربرد آی سی تی در میزان پذیرش آن تأثیر دارد.

جدول ۲: توزیع میانگین ساده بودن آی سی تی

متغیرها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
ساده بودن آی سی تی	۱۶۷	۲.۷۵	۳.۷۵	۳.۱۸۲۶	۰.۲۴۱۴۸

فرضیه ۳- سازگاری آی سی تی با شرایط کاربردی آن در محل مورد پذیرش تأثیر دارد. سازگاری شرایط کاربردی آی سی تی در این پژوهش با ۱۳ مولفه پرسشنامه سنجیده شده است که میانگین ۱۳ مولفه، میزان سازگاری شرایط کاربردی آی سی تی را بیان می کنند و نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است. جدول نشان می دهد که مقدار سازگاری شرایط کاربردی آی سی تی در بین جوانان روستایی ۱.۹۷۰۱ است که بیان می کند سازگاری شرایط کاربردی آی سی تی در بین جوانان روستائی در سطح پایینی است. پس سازگاری آی سی تی ها با شرایط کاربردی آن در میزان پذیرش آن تأثیر ندارد.

جدول ۳: توزیع میانگین سازگاری شرایط کاربردی آی سی تی

متغیرها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
سازگاری شرایط کاربردی آی سی تی	۱۶۷	۱.۲۳	۳.۰۸	۱.۹۷۰۱	۰.۴۶۷۸۹

فرضیه ۴- بین میزان تحصیلات از لحاظ پذیرش آی سی تی تفاوت وجود دارد. بررسی این فرضیه با استفاده از آزمون F (جدول آنالیز واریانس) جهت مقایسه میانگین پذیرش آی سی تی بین گروه های تحصیلی انجام می شود، نتیجه بررسی این فرضیه در جداول ۴ و ۵ ارائه شده است. همانطور که در جدول ۴ مشاهده می شود بین گروه های تحصیلی از لحاظ پذیرش آی سی تی تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین در جدول ۵ مقدار میانگین پذیرش نوآوری بین گروه های تحصیلی تفاوت وجود ندارد.

جدول ۴: نتایج آزمون مقایسه میانگین پذیرش نوآوری بین گروه های تحصیلی

آماره آزمون F	معناداری
۰.۶۱۳	۰.۶۰۷

جدول ۵: شاخص‌های توصیفی میانگین پذیرش نوآوری بین گروه‌های تحصیلی

انحراف معیار	میانگین	تعداد	شاخصهای گروه / گروه‌ها
۰.۰۰۰۰	۲.۷۶۰۰	۳	ابتدایی
۰.۱۶۷۳۴	۲.۸۴۶۲	۳۹	متوسطه
۰.۱۸۵۵۰	۲.۸۸۵۰	۲۴	کاردانی
۰.۱۸۳۵۹	۲.۸۴۲۸	۱۰۱	کارشناسی و بالاتر

فرضیه ۵- بین نوع شغل از لحاظ پذیرش آی سی تی تفاوت وجود دارد. بررسی این فرضیه با استفاده از آزمون t-test جهت مقایسه میانگین پذیرش آی سی تی بین دو نوع شغل (یدی و فکری) انجام می‌شود، مشاغل یدی شامل (آزاد، راننده، کشاورز، دامدار و خانه دار) و مشاغل فکری شامل (کارمندان، دانش آموزان و دانشجویان) هستند. نتیجه بررسی این فرضیه در جداول ۶ و ۷ ارائه شده است. همانطور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، بین شغل‌های یدی و فکری از لحاظ پذیرش نوآوری تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین در جدول ۷ مقدار میانگین پذیرش آی سی تی شغل‌های یدی ۲.۸۵۱۰ و میانگین پذیرش آی سی تی شغل‌های فکری ۳.۸۲۸۶ است که با هم تفاوت دارند. این تفاوت به این شکل است که گروه کارمندان، دانشجویان و دانش آموزان (مشاغل فکری) به نسبت بقیه گروه‌ها (مشاغل یدی) تمایل بیشتری به پذیرش فناوری دارند.

جدول ۶: نتایج آزمون t برای مقایسه میانگین پذیرش نوآوری شغل‌های یدی و فکری

آزمون t برای بررسی برابری (یا نابرابری) میانگینها		آزمون لوین برای برابری واریانسها		شاخصهای آماری	
معناداری	درجه آزادی	t	معناداری	F	شرایط آزمون
۰.۰۰۹	۱۶۵	۲.۵۳	۰.۰۱۵	۶.۰۹۱	در شرایط رعایت پیش فرض برابری واریانسها
۰.۰۰۸	۳۶.۳۳۵	۲.۷۴			در شرایط رعایت پیش فرض عدم برابری واریانسها

جدول ۷: شاخص‌های توصیفی میانگین پذیرش نوآوری شغل‌های یدی و فکری

انحراف معیار	میانگین	تعداد	شاخص‌های گروه گروه‌ها
۰.۱۸۵۷۰	۲.۸۵۱۰	۱۴۶	شغل‌های یدی
۰.۱۱۷۴۰	۳.۸۲۸۶	۲۱	شغل‌های فکری

فرضیه ۶- بین پایگاه اقتصادی افراد و بکارگیری آی سی تی رابطه معناداری وجود دارد. در این فرضیه برای تحلیل ارتباط متغیرهای پایگاه اقتصادی با بکارگیری آی سی تی از ضریب همبستگی پیرسن استفاده می‌شود و نتیجه آن در جدول ۸ ارائه شده است. طبق جدول ۸ بین میزان درآمد خانوار در سال، مقدار زمین زراعی، تعداد واحد دام، میزان باغ و بکارگیری آی سی تی رابطه وجود ندارد. زیرا مقادیر معناداری همبستگی کلیه متغیرها بزرگتر از ۰/۰۵ است.

جدول ۸: نتایج تحلیل همبستگی بین متغیرهای پایگاه اقتصادی با بکارگیری نوآوری (آی سی تی)

معداری ضریب همبستگی	ضریب همبستگی	شاخص‌ها متغیرهای کمی اقتصادی خانوارها
۰.۵۹۳	- ۰.۰۴۲	مقدار زمین زراعی
۰.۱۹۴	۰.۱۰۱	تعداد واحد دامی
۰.۲۵۱	- ۰.۰۸۹	میزان باغ
۰.۸۸۵	۰.۰۸۵	میزان درآمد خانوار در سال

فرضیه ۷- بین میزان آموزش روستائیان در زمینه رایانه و اینترنت و بکارگیری آی سی تی رابطه معناداری وجود دارد. بررسی این فرضیه با استفاده از تحلیل آزمونهای ناپارامتری شامل آزمون خی دو و ضریب همبستگی توافقی پیرسن انجام می‌شود و نتیجه آن در جدول ۹ ارائه شده است. همانطوری که در جدول ۹ مشاهده می‌شود بین میزان آموزش روستائیان در زمینه رایانه و اینترنت و بکارگیری آی سی تی یک رابطه مثبت و مستقیم و معنی داری وجود دارد.

جدول ۹: نتایج تحلیل همبستگی بین میزان آموزش روستاییان در زمینه رایانه و اینترنت و بکارگیری نوآوری (آی سی تی)

شاخص ها عامل	آماره خی-دو	معناداری آماره خی-دو	ضریب همبستگی	معناداری ضریب همبستگی
میزان آموزش روستاییان در زمینه رایانه و اینترنت	۲۸.۵۳۴	۰.۰۱۳	۰.۲۲۶	۰.۰۰۹

فرضیه ۸- بین میزان بهره مندی از کانال‌های ارتباطی (فردی و جمعی) و بکارگیری آی سی تی رابطه معناداری وجود دارد. بررسی این فرضیه با استفاده از تحلیل آزمونهای ناپارامتری شامل آزمون خی دو و ضریب همبستگی توافقی پیرسن انجام می شود و نتیجه آن در جدول ۱۰ ارائه شده است. همانطوری که در جدول ۱۰ مشاهده می شود بین میزان بهره مندی از کانال‌های ارتباطی (فردی و جمعی) و بکارگیری آی سی تی یک رابطه مثبت و مستقیم و معنی داری وجود دارد.

جدول ۱۰: نتایج تحلیل همبستگی بین بهره مندی از کانال‌های ارتباطی (فردی و جمعی) و بکارگیری آی سی تی

شاخص ها عامل	آماره خی-دو	معناداری آماره خی-دو	ضریب همبستگی	معناداری ضریب همبستگی
بهره مندی از کانال‌های ارتباطی (فردی و جمعی)	۲۷.۶۹۸	۰.۰۰۸۸	۰.۲۳۵	۰.۰۱۷

بحث و تفسیر یافته‌ها

نتایج این پژوهش نشان می دهد که جامعه روستایی دیگر همچون گذشته یک جامعه سنتی و بسته نیست بلکه در اثر عواملی مانند افزایش سطح تحصیلات، استفاده از رایانه و اینترنت، استفاده از رسانه‌های جمعی و ارتباط با مراکز شهری در معرض تغییرات فرهنگی قرار داشته و یک جامعه در حال گذار محسوب می شود. رادیو، تلویزیون، مطبوعات، اینترنت و غیره باعث شده اند که جوانان روستایی در جریان افکار، اندیشه‌ها و الگوهای رفتاری جدید قرار گیرند و

ارزش‌های جدیدی را بپذیرند. نتیجه فرضیه اول بیانگر آن است مفید بودن آی سی تی در میزان پذیرش آن تأثیر دارد. به این معنی که مفید بودن آی سی تی یکی از دلایل پذیرش آن از سوی جوانان روستایی می باشد. نتیجه این فرضیه همسو با نتیجه پژوهش‌های خلیلی مقدم و همکاران (۱۳۸۵) در روستای قرن آباد استان گلستان و لهسایی زاده و حبیبی (۱۳۸۸) در استان فارس است. نتیجه فرضیه دوم بیانگر آن است که سهولت استفاده از آی سی تی (ساده بودن) بر میزان پذیرش آن تأثیر دارد. بدیهی است یکی دیگر از دلایل پذیرش هر نوآوری سهولت استفاده از آن است. نتیجه این سؤال مشابه نتیجه پژوهش‌های از کیا و همکاران (۱۳۸۸)، خلیلی مقدم و همکاران (۱۳۸۵) می باشد. نتایج دو فرضیه بالا همچنین همسو با نتایج پژوهش‌های زو و قدوس (۲۰۰۴)، براون (۲۰۰۲)، ثرین (۲۰۰۳)، آلن و همکاران (۲۰۰۳) در خارج از کشور می باشد. نتیجه فرضیه سوم بیانگر آن است که سازگاری آی سی تی‌ها با شرایط کاربردی آن، در میزان پذیرش آن تأثیر ندارد. نتیجه این سؤال با نتیجه پژوهش از کیا و همکاران (۱۳۸۸) همسو نمی باشد. با توجه به نظریه راجرز و شومیکر که معتقدند: هرچه که نوآوری با ارزش‌ها و نیازهای یک جامعه هماهنگ باشد زودتر مورد پذیرش قرار می گیرد. ممکن است آی سی تی با نیازها و ارزش‌های چنین جامعه ای سازگار نباشد که تأثیری در میزان پذیرش آن از سوی جوانان روستایی ندارد. نتیجه فرضیه چهارم بیانگر این است که بین گروه‌های تحصیلی از لحاظ پذیرش نوآوری تفاوت معناداری وجود ندارد و همه گروه‌های تحصیلی به یک اندازه نوآوری را پذیرش می نمایند. نتیجه این فرضیه بر خلاف نتیجه پژوهش‌های تایلر و همکاران (۲۰۰۳b) لوچتی و استرلاچینی (۲۰۰۲) می باشد. لهسایی زاده و حبیبی (۱۳۸۸) در استان فارس به این نتیجه رسیده اند که هر چه سطح تحصیلات بیشتر باشد پذیرش و به کارگیری آی سی تی هم بیشتر خواهد بود. نتیجه فرضیه پنجم بیانگر آن است که پذیرش آی سی تی در شغل‌های فکری بیشتر از شغل‌های یدی است. به این معنی که در شغل‌های فکری (کارمندان، دانش آموزان و دانشجویان) که ارتباط بیشتری با فناوری‌ها دارند پذیرش بیشتر است. نتیجه پژوهش‌های خلیلی مقدم و همکاران (۱۳۸۵)، از کیا و همکاران (۱۳۸۸) در ایران همسو با نتیجه این فرضیه است. نتیجه فرضیه ششم بیانگر آن است که بین متغیرهای پایگاه اقتصادی (میزان درآمد خانوار در سال، مقدار زمین زراعی، تعداد واحد دام و میزان باغ)

و بکارگیری آی سی تی رابطه وجود ندارد. این نتیجه ممکن است که به دلیل عدم پاسخگویی درست جوانان روستایی به سئوالات مربوط به پایگاه اقتصادی باشد و این مسأله با مراجعه به پاسخ‌های عنوان شده روشن شده است، به همین دلیل با خطایی که در پرسشنامه‌ها ایجاد می‌کند روابط آماری را نیز دچار تورش [۱۱] می‌نماید. البته عدم پاسخ درست به پرسشهای مربوط به پایگاه اقتصادی، خاص این جامعه نیست بلکه به خصوص در فرهنگ روستایی ایران به چنین سئوالاتی درست پاسخ داده نمی‌شود. پژوهش‌های از کیا و همکاران (۱۳۸۸)، لهسایی زاده و حبیبی (۱۳۸۸) در ایران نتیجه این فرضیه را تأیید می‌نمایند. در حالی که مطالعات چه اونگ (۲۰۰۲) و وارن (۲۰۰۰) عکس این نتایج را ثابت نموده و معتقدند که در آمد بالاتر باعث بکارگیری بیشتری در زمینه رایانه و اینترنت می‌شود. نتیجه فرضیه هفتم بیانگر آن است که بین میزان آموزش روستائیان در زمینه رایانه و اینترنت و به کارگیری نوآوری (آی سی تی) رابطه وجود دارد. به این معنی که هر چه میزان آموزش در زمینه رایانه و اینترنت بیشتر باشد میزان به کارگیری هم بیشتر است. نتایج پژوهش‌های لهسایی زاده و حبیبی (۱۳۸۸)، تایلر و همکاران (۲۰۰۳ a) نتیجه این فرضیه را تأیید می‌نمایند. نتیجه فرضیه هشتم نشان می‌دهد که بین میزان بهره‌مندی از کانال‌های ارتباطی (فردی و جمعی) و به کارگیری نوآوری (آی سی تی) یک رابطه معنی دار وجود دارد. به این معنی که کانال‌های ارتباطی (رادیو، تلویزیون، کتاب، مجله، دوستان، کتابخانه مجازی روستا، مراکز آی تی روستایی و...) می‌توانند نقش مفید و مؤثری در تغییر فکر افراد ایفا کرده و آنها را به سمت تکنولوژی‌های جدید بکشانند. نتیجه این فرضیه با نتایج مطالعه خلیلی مقدم و همکاران (۱۳۸۶) و هاشمی (۱۳۸۵) همسو می‌باشد.

پیشنهادها

- به منظور نیل به اهداف و نتایج دقیقتر به سایر پژوهشگران پیشنهاد می‌گردد علاوه بر متغیرهایی که در این پژوهش نقش آنها در پذیرش و به کارگیری آی سی تی در روستاهای اورامانات استان کرمانشاه مورد مطالعه قرار گرفت. نقش سایر عوامل مانند (انگیزه خانواده، نگرش‌ها، سواد والدین، علاقه مندی کاربر، آشنایی به زبان انگلیسی، وجود مراکز آی تی

روستایی، مهارت کارگزاران، اهداف دولت و تبلیغات و... را که در میزان پذیرش و به کارگیری آی سی تی در روستاهای اورامانات نقش داشته باشند مورد مطالعه قرار دهند.

- با توجه به یافته‌های حاصل از فرضیه‌های اول و دوم پژوهش که « مفید بودن و سهولت استفاده» از متغیرهای مؤثر بر پذیرش آی سی تی بوده است. پیشنهاد می شود که با برگزاری کلاس‌های آموزشی و برنامه‌های توجیهی از سوی دولت و نیز با فراهم سازی فرصت‌های مشاهده آثار مثبت مراکز آی سی تی در دیگر مکان‌ها، درجه ملموس و محسوس بودن مزایای آی سی تی برای کاربران روستایی و خانواده‌های آنها افزایش یابد.

- با توجه به یافته‌های حاصل از فرضیه ی ششم که بیانگر آن است میزان پذیرش و به کارگیری آی سی تی در روستاهای اورامانات از متغیرهای اقتصادی خانواده کاربر تأثیر نمی‌پذیرد. در این روستاها، در صورت فراهم بودن شرایط فردی کاربر (برخورداری از مهارت لازم برای استفاده از آن) و نیز برخی شرایط اجتماعی خانواده مانند نوع انگیزه خانواده از به کارگیری آی سی تی توسط کاربر و همچنین، در صورت مساعد بودن برداشت‌های ذهنی کاربر از آی سی تی، پیشنهاد می گردد که برای نشر و توسعه آی سی تی در جوامع روستایی، مراکز آی تی در روستاهای واجد شرایط لازم طراحی، احداث و مدیریت شوند.

- با توجه به تاثیراتی که تکنولوژی‌های نوین از جمله آی سی تی در زمینه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی (کشاورزی، کار آفرینی و اشتغال زایی) در سطح روستاها خواهند داشت پیشنهاد می گردد جوانان روستایی که در رشته‌های مرتبط با آی سی تی در سطح دانشگاه‌ها تحصیل می نمایند پژوهش‌های خود را در زمینه نشر و گسترش این فناوری‌ها در سطح روستاها متمرکز نمایند.

منابع

۱- ازکیا، مصطفی؛ نوابخش، مهرداد؛ ایمانی، علی. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر نشر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در جامعه روستایی. مطالعه تجربی: روستای قرن آباد. مجله جهانی

- ۲- اورت ام. راجرز، اف. فلویید شومیکر. (۱۳۷۹). رسانش نو آوری‌ها رهیافتی میان فرهنگی (عزت اله کرمی و ابوطالب فنایی، مترجمان). شیراز: نشر دانشگاه شیراز. چاپ سوم.
- ۳- دلاور، علی. (۱۳۸۸). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: رشد؛ چاپ هفتم، ویرایش دوم.
- ۴- شکرخواه، یونس. (۱۳۸۶). آشنایی با نظریه اشاعه نوآوری‌ها. مجله: مجموعه اطلاع رسانی و کتابداری، شماره ۵۴. قابل دسترس در: www.noormags.org
- ۵- فتحی، سروش؛ مطلق، معصومه. (۱۳۸۹). رویکردی نظری بر توسعه پایدار روستایی مبتنی بر فن آوری اطلاعات و ارتباطات (ICT). فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره دوم.
- ۶- خلیلی مقدم، بیژن؛ کلانتری، خلیل؛ خاتون آبادی، احمد. (۱۳۸۷). بررسی عوامل مؤثر بر میزان پذیرش فناوری اطلاعات و ارتباطات (آی سی تی) در مرکز جامع خدمات آی سی تی قرن آباد در استان گلستان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۷، صص ۵۱-۷۶
- ۷- لیونبرگر، هـا؛ گوین، پال، اچ. (۱۳۷۴). انتقال تکنولوژی از محققان به بهره برداران کشاورزی (محمد چیدری، مترجم). تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- ۸- حبیبی، آرزو؛ لهسایی زاده، عبدالعلی. (۱۳۸۸). مطالعه عوامل مؤثر بر پذیرش و به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات: مطالعه موردی روستاهای استان فارس.
- ۹- مجموعه مقالات همایش کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در روستا. (۱۳۸۲). تهران: مرکز انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران.
- ۱۰- محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۷۷). طرح بررسی راه‌های جلب مشارکت مردمی در برنامه توسعه پایدار کشاورزی در روستاهای منطقه گرمسار، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی.
- ۱۱- هاشمی، شهناز. (۱۳۸۵). نقش ارتباط فردی و جمعی در اشاعه نوآوری‌ها در آموزش و پرورش. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۱۵، سال پنجم.

- 12- Cheong, W. H. (2002), "Internet adoption in Macao". *Journal of Computer mediated communication*.vol.7,No.2
- 13- Lazarsfeld, Paul F. and others (1944). *The people's choice*. New York: Duell, Sloan, and Pearce 12.
- 14- Taylor, W. J., Zhu, G. X., Dekkers, J., and Marshall, S. (2003a), "Factors affecting home internet use in central Queensland". *Informing ence Journal*. Vol. 6, No. 1. pp 573-588
- 16- Taylor, W. J., Zhu, G. X., Dekkers, J., and Marshall, S. (2003b), "Socioeconomic factors affecting home internet usage patterns in central Queensland". *Informing Science Journal*, Vol. 6. No. 1. pp 233-242.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی